سیانەی دیوان

شیعری سێیەم

ڕێنیشاندەر بۆ ناخی زەوی

بژاردە

گوننار ئێکێلۆف

وەرگێڕانی لە سوێدییەوە

رزگار شێخانی

rizgar_shekani@yahoo.se

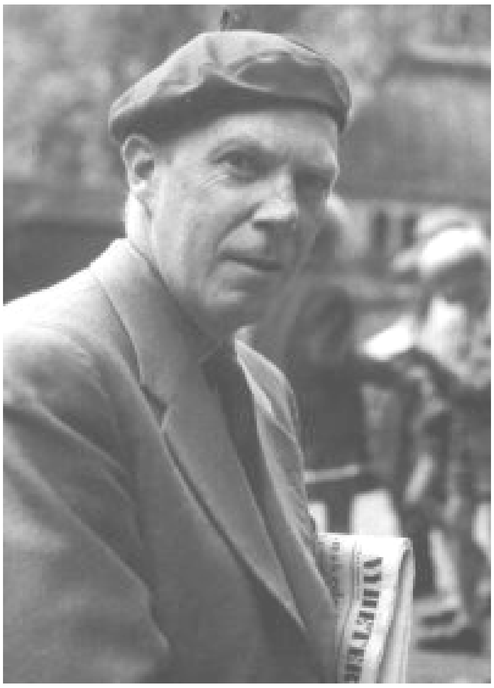

1968-1907

پرۆفیسۆر ئەندێرس ئولسۆن لە دواگوتەی چاپی کوردی قەسیدەی دیوان لەسەر میر ئێمگیوون، نووسیویەتی:

هەر کەسێک شێوازی خۆی هەیە لە خوێندنەوەی ئێکێلۆف، کە فرەلایەنی ئەو دەگەیەنێ. لای ئەو زمانێکی رۆمانسی، وشەوازییێکی پڕ لە گەمە، هەستێکی موزیکی بۆ فۆڕم و تەسەوفێکی سنوورشکێن دەبیندرێن. ئێکێلۆف هەر شیعری نوێ نەکردەوە، زمانی سوێدیشی نوێکردەوە....

ساڵی 1907 وەک تاقانەی خێزانێکی ناتەبا لەدایک بوو. لە ماڵ و قوتابخانە ئاسوودە نەبوو و هەر بە مێرمنداڵی ئەشقی رۆژهەڵاتیناوین لە ناخیدا چرۆی کرد. دوای تەواوکردنی قۆناغی ئامادەیی چوە لەندەن، تا لەوێ زمانەکانی رۆژهەڵاتی بخوێنێ، زێتر خولیای سۆفیگەری و عاجباتی هیندی بوو. گەڕایەوە، لێ هەر زوو، لە کۆتایی ساڵانی 1920 هەستی بەوە کرد کە ناچارە بۆیەکجاری سوێد جێبهێلێت و سەرهەڵبگرێت. دەیویست ببێ بە ئاوازدانەر و ساڵانی پێش بڵاوکردنەوەی یەکەم کۆمەڵە شیعری لە ساڵی 1932، چووە پاریســـی لانەی مودێرنیزم. هەر لە پاریســـیش بوو کە لە بەر کرێوەی شیعری "شەوێک لە ئاسۆدا" بناغەی نووسەرایەتی خۆی لێدا. مودێرنزمە فرەنسییەکانی وەک رامبۆ و مالارمێ رێنیشاندەری بوون لە رۆچوون و قووڵبوونەوەیدا، تا لە رووی بوون و زمانەوانییەوە گەیشتە خاڵی وەرچەرخان و رێگەیەکی تازەی دۆزییەوە.

نووسینەکانی ساڵانی کۆتایی ژیانی، کە پێیان دەڵێن شیعری دیوان، یان شیعری رۆژهەڵاتیناوینی و ساڵانی 1960 نووسراون،... ترۆپکی داهێنانییەتی. لەگەڵ فرەلایەنیی گەورەی ئێکێلۆفدا، بەردەوامییەکی مێژوویی قووڵ و نەپچڕاوی داهێنانیش هەیە. وا سەرەتای ساڵانی 1960 ئێکێلۆف دەگەڕێتەوە سەر حەز و ئارەزووەکانی ساڵانی بیستەکان، ئەو دەمەی کە ئاشق و شەیدای کولتووری رۆژهەڵاتیناوین بوو، دێت و سەرلەنوێ بە سوودوەرگرتن لە شاعیری وەک جەلالئەدین رۆمی و ئیبن ئەلعارەبی، لەم سیانەیەدا، دیوان لەسەر میر ئێمگیوون 1965، داستانی فاتیمە 1966، رێنیشاندەر بۆ ناخی زەوی 1967، زمانی نووسینی خۆی گەشە پێدەدا و جۆرە وەسیەتنامەیەکی شیعریی دادەڕێژێتەوە، کە لەگەڵ شارستانی رۆژئاوا و رۆژهەڵاتدا دەدوێ.

سەرهەڵدانی ئەم تەقینەوەیەی قۆناغی دوایی لە ئەفراندنیدا، رەنگە لە ئەزموونی مودێرنی رۆژئاوادا تەنیا بە داهێنانی "شیعرەکانی دوینۆ" ی رەینەر ماریا ریلکێ بەراورد بکرێ، کە پەنجا ساڵ پێشتر نووسراون.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

arac è’t àtrebill es erirpocssi noN
eroma ’d ereicrac è oim otlov l’ech

لێیۆناردۆ

ئەگەر ئازادیی خۆتت خۆشدەوێ، هەست مەکە
کە رووخساری من گرتووخانەی خۆشەویستییە.

1

بۆ دیوداری سوریا
والی سوڵتانە پیرۆزەکەی بابل

ئای دیوداریۆ، لەودەمەیدا لە **کالیندە**وە لە ئەرمێنیا گەشتمکردووە
لە **تۆراســ**ـەوە کە بۆم وەسفکردی،
بە لای قوبرسەوە دیمەنێکە لە بەر چاوم وننابێ:
لە لێواری کەشتییە بە لاداهاتووەکە وەستابووم و
سەرنجی هەردوو کەنارم دەدا. بای نەدەهات،
بەڵام چارۆکەکانی کەشتییەکە، تامەزرۆی شەپۆلی نائاشنا بوون.
لە نێوان بڵند و نەوییەکانیدا تراویلکەیەک هەبوو.
تریسکانەوەی تیشکی خۆر لە تۆراسەوە رۆژی دریژکردبوو.
شارە سپییەکان و خانووی سپیی بچوکی کەنارە نەوییەکەش دەدرەوشانەوە
وەک ئەوەی لە **پافوس مانگ** جوانتربێت.
لە دوورەوە دەریایەکی روون و گەش بوو
وەک ئەوەی یەک تاکە نیگابێت، لە ناخ رامانێک بێت.
بای نەدەهات. ئەگەر هەڵیبکردایە
ئەوسا نیگاکانی دەریا، وەک نیگای شارەکان و
نیگای خەڵکی ناو خانووەکان بێ ژمار دەبوون-
بەڵام ئەم خانوو و شارانە لە رابردوو بوون
مەودایێکە مەحاڵە بپێورێ!
کەس نەیدەتوانی، لەنگەر بگرێت و دابەزێ!
بەڵگەی ئەوەی، کە ئەوشتەی دەیبینین راستی نییە لە **کاتــ**ـدا
ئەوکاتە دەستت دەکەوێ، کە دەبینی تریفە ئاسۆی دەریا زیوین بکا:
ئەوسا ئەوە خۆرە کە لەوێ ئاوێنا دەبێتەوە.
بەڵام دەمێ چاومان بریسکەی شەپۆلەکان دەبینن
ئەوسا مەودای چاومان دوورە بۆ ئاسۆ.
ئەدی کێ دەتوانێ مەودایەکی پەنی بەراورد بکات و
بە مەودای پەنامی چاو بپێوێت؟

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

پێشبینی ناکرێ، ئاووهەوای دەریای مەرگ، بەتایبەت زستانان
دوای گەشتێکی بەر شەپۆلان، گۆزەکان وردوخاش بوون و
وەک بارەبەردی تەقەتەقکەر لەناو ئاودا کەوتبوون و ئێمەش تێنوو بووین
ئەگەرچی گەشتەوان خوشکی ئەسکەندەری بینی و بانگیشی کرد،
کەنارگیربووین و ئاولەچۆکان رۆیشتینە کەناری چەپی رووبارەکە،
کە **بیرهاتنــی** لە **لەبیرچوون** جیادەکردەوە:
کەناری چەپ، کە هی بیرهاتنە، ئاوی نییە
بەڵام لەوەی راستدا، کە هی لەبیرچوونە، ئاو هەیە

سێبەرێک گرتمی و گوتی:
من سێبەری تۆم، دێمە ئەو شوێنەی تۆ بۆی دەچی!
بۆ هەرکوێ برۆی بەدواتەوە دێم!
زۆر بەتورەییەوە
خۆم دەربازکرد و دوورکەوتمەوە:
- وەک ئەوەی من وڵاغ، یان داردەستی تۆ بم؟
کێ دەوێرێ سەودا لەگەڵ ئەم پیرە جووهدا بکات؟
دڵی ژن؟ من بە سوونەتکراوی بە رێگەی خۆمدا دەڕۆم و
تۆش بێکرین بۆ لایەکیدی بڕۆ!
ئەو پێکەنی:
- لەگەڵ خواوەندی خۆت بڕۆ! زێتر سەیری خوارەوە بکە!
ئەی بەهرەمەند! سەیری خوارەوە بکە!
من گوتم:
- کێ بەهرەمەندە لێرە؟
ئەو وەڵامی دایەوە:
- تۆی بە خوایەکی بێوێنەوە، سەیری خوارەوە بکە بەهرەمەند!
بەڵێ، بەتەنیا لەگەڵ تۆ، لە قوڵایی دامێنتدا، لە کەونی بن پێیەکانتدا،
کە دەبوو بە رۆن و هەنگوینی شاخان چەورم کردبان،سەیری خوارەوەم کرد.
شەیتانـم لە ناو باڵاپۆشەکەیدا بینی بەو ئاگرە دەسووتا،
کە ئەوانەی لە سەرەمەرگدا بوون،
هەمیشە بە رەونەقی بەرگەنەگری سامانیان،
بە وێرانکردنی خۆیان دژی ئەم، ئازار دەدران،
بە چاوی سێبەرەکە،
ئەم و باڵاپۆشی لێئاڵاوی ئەمم،
وەک رووناکیی ئەستێرەیەکی دووری گەش درەوشاوە بینی.
- منیش ئەوها ئەوم بینی، دوور لە دەورانی خۆر، دوور لە خوایی

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

" ژەهرم بدێ بمرم، یان خەونم بدێ بژیم "
ئێستا حەزم لە ژەهرە نەک لە خەون تا بژیم.
کاپتێنی بێگەشتییەوانم، چونکە هەموویان
لوتوســیان خواردووە، بوونەتە بەراز و من نامەوێ فەرمان بدەم-
منی سەوڵلیدەری شەکەتی تەنیاش، بەم بارە تەرمەوە
تورِ درامە وشکایی کەنارێکی نائاشناوە.
ئاوم بدێ! دەمێکی زۆر هی سوێرم خواردۆتەوە.
ئاوم بدێ، هی رووبار یان هی کانی بێ.
ئەو ئاوە ئەفسووناوییەم بدێ، کە خوێنم دەشواتەوە.
ئەو دوورگەیەم بدەرەوە، کە لێی خرامە ناو خەونەوە.
لەوێ، لەبن باری ئازادییدا بە جلەوی زێڕینەوە گوزەرم کرد.
ئەوکەسەی جارێک لە زەندۆڵەکانیدا کەنارگیر بووبێ
دەستی گەشتکردنی نەماوە و هەوڵ لەگەڵ سوکان نادا.
ئەوەی لێی داوادەکرێ، ئەوەیە کە فێری دەست پێداهێنانیان بکا.
وەک ئەو میرەی کە جارێکیان سەری لە کانییەک هەڵهێنا،
لە چاوترووکانێکدا هەستی بە ورِبوونی کات کرد ،
1001 ساڵ بۆ دواوە، لێشاو بێنێتەوە ناو کات.
دەبینم خۆت لە نیگای خۆتدا ئاوێنابکەیتەوە کە هی منە،
ئاوا لای ئەم **نیمفە** کەنارگیر بووم، کە ژەهر دەدا تا بمریت،
یان خەون دەدا تا بژیت.
جارێکیان، بێ نەخشەی دەریا و بێ ئەستێرە، بەدەم شەپۆل و روو لە شەپۆل
لە دوورگەی قژکاڵەکە کەنارگیر بووم.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

4

ئەی جوامێری **تاسووس** کە هێشتا مەلە دەکەیت
لەسەرخۆ بە خنکاوی
لە کەنارە رەشەکە نزیک دەبیتەوە.
ئەی خنکاو
کەنارە رەشەکە نزیکت دەکاتەوە.

ئەی جوامێری **تاسووس**
وا شەپۆل لە دەست و پەل کوتان زێتر دەتهێنێتە پێش
شەپۆل راتدەماڵێ، رەنگە لە ئێستاوە خنکاوێک بیت،
لێ هێشتا هەر سەرئاویت
شەپۆل بێمنەت راتدەماڵێ.

ئەی جوامێری **تاسووس**
ئیدی مەلە ناکەیت، تۆ خنکاویت
شەپۆل و با سەرت لە کەنارە رەشەکە نزیک دەکەنەوە
لەوێ، بەر تاوێری تیژ دەکەوێ و پان دەبێتەوە
تۆ ئەی خنکاوی **تاسووس**.

5

دەڵێن مانگ ئاوابووە و
وێنەی حەوتەوانەش، زستان دادێنێ
شەو رادەشکێ،
لێ من بەتەنیا راکشاوم

منیش جارێکیان بینیمن،
بەڵام تەنیا شەشیان. حەوتەمیان
لەگەڵ کەسێکی کەوتووی ناو ئاویلکە بوو
دەڵێن حەزناکا خۆی نیشان بدا.

یان دەڵێن شایی دەکەن و
ئەوەی حەوتەمیان
سەرچۆپی گرتووە و
کەوتۆتە پەنای ئەوانیتر.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

Oecus

جاری وا دەبێ لەسەر قەرەوێڵەی پێچکە برۆنز،
لە بن چرای کە هیچ ناڵێ،
لە نزیکەوە گوێم لە غەیبەتی کۆیلەکانە. راکشاوم و خەوم نایە-
تازە ئەم پەردە قورس و لەسێبەرچووە نەجوڵایەوە؟
تەکبیری ئەوە دەکەن لێم بێنە ژوورەوە و لێمبدەن؟
من بێگانە و ئەوان خۆیان خاوەنماڵن.
بەڵام رەنگە نەوێرن، چونکە من زیندووم،
چونکە **ئوئێکوس** دیوەخانە، پیرۆزە و بۆیان نییە بێنە ژوورەوە؟
رەنگە **مایوردومۆن** بێت وا لە دەرەوە غەیبەت دەکات:
ئەم چرپەچرپە بەرزە- یەکێکیان لاملی شەرِنگیرە،
بەشتێک دڵنیا و هێوری دەکەنەوە- دەنگی هەنگاوی شل و پاشان بێدەنگی.
لێفە لەمێژە رزیوەکان لەخۆم لوولدەدەم و چاوەڕێ دەبم.
ئەوە پەردەکە نەبوو دیسان جوڵایەوە؟ یان چراکە بوو پرتەی کرد؟
بەڵام چ بایەک لەم خانووە داخراوەدا هەیە؟
بێجگە لە پەنابردەی بەر ئێرە، وەک شتێکیدی لێرەنیم.
کەس درزی خستە دەرگەوە، کەس شتێکی دەوێ؟
هەندێجار لە خەو یان لە قوڵەخەو رادەبم
وەک ئەوەی کەسیک تازە دەستی لێدابم
وەک ئەوەی کەسێک ویستبێتی دەستی بە دەستم دابێنێ

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

شەوی 15ی مانگی پایزی ساڵی 63 لە خەوندا گوێم لێبوو:
"تۆ لە ناو **سەرکوفاگــ**ێکی بێبن نووستوویت"-
نیوەبێداربوو بەم وشانە، نە نووستووم و نە تەواویش بیدارم
ئێستا دارتەرمە مەڕمەڕەکە جوانتر دێتە بەرچاوم
بە چەند جێگەیەکی جوان دیارەوە، سێبەرلێکراو دەدرەوشایەوە،
سەرەتا لایە نارێک داتاشراوەکانی پەنام، دووی درێژ و دووی کورت:
بەردتاشەکە خۆی پێیانەوە ماندوو نەکردووە
بە هەموو لایەکەوە جێ نووکەقەلەم دیارە، گۆشەکان خڕن.
هەموو لێزانیی خۆی بۆ رووی پەنی تەرخانکردووە،
لەوێ، میوە، گوڵ، باڵندە، دیلفین، سەرەگا و کەمێک ئەفسانەش هەیە.
دوو وێنەی لە سەدەف دروستکراو، هەریەکەیان تارای خۆی بەدەم باوە گرتووە.
بەدوای ناوی خۆمدا دەگەڕێم _ ئەوسا وەک خەون بە زەینمدا دێت
کە لەبەرئەوەی دارتەرمەکە بنی نییە، سەرپۆشیشی نییە.
ئەوکەسەی لەوێش پشوو دەدا، پشتی لە عەدەم و روویشی لە عەدەم کردووە
تەنیا هێزی موگناتیسیی چواردیوارەکە، نووستووەکەیان لە نێوان
ویستی سادەی پەنام کە نایەوێ و
دەسەڵاتی بە ئەفسانە رازاوەی پەنی، کە دەیەوێ، لە بۆشایی راگرتووە.
پاکیزە، ئەی **ئەتوکوس**، کە ئەم هێزە موگناتیسییە نامێنێ
لێمگەڕێ لە خەوندا نە لەدایک ببمەوە و نە نەوەیشم لێبێتەوە.
ئەوەی پێشوو بوو، جێ نووکەقەڵەمی پێوە نییە.
ئەوەی لە ئێستاوە تا هەتایە میوە و گوڵی نییە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

8

مردووەکان کەمێک جوانییان هەیە.
بەڵێ، لە ژیانی مردووەکاندا خەونێک بە جوانییەوە هەیە
ئەوکەسەی نەیدیوە سەختیی ژیان،
ئەوکەسەی هەستی بە زۆرداریی ئەم ژیانە نەکردووە کە بۆی زاین ــ
ئەوکەسە خەونیشی بۆ جوانی نییە
ئەوکەسە تریفەی مانگی وەک خەونێک بە جوانییەوە، وەکو خەیاڵ
بەسەر رووباریشەوە نەبینیوە.
ئەوکەسە هەستی بە تاسەی بۆ مانگ خۆ بەئاوادانی نەکردووە.
ئەوکەسە خەونی بە مەرگەوە نەبینیوە، لە خەوندا نیگاکانی جوانیی ببینێ.
هی لەشساغی، خۆشبەختی و ژیان،
هی ئاشقبوون و هی ئەوینێکیش ببینێ، کە جوانییە.
لەم زۆرداریيەی کە ژیانمانە
ئەوین خەونبینینە بە جوانی.

9

بینیوتە بیابان بژون ببێ؟
پێم بڵێ: بینیوتە بیابان بژون ببێ؟
پێم بڵێ، بابزانم
چۆنە بیابانی بژون
ــ بینیومە بیابان بژون ببێ
رووخساری نابیناکە بوو
ئەودەمەی بەدەست هەستی بەشتێک کرد
کە دەمی هاتەوە بیری.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

هەموو شەوێک فریشتەیەک سەردانم دەکا.
لەسەر قەرەوێلە، لە ئازارەوە
بۆ ئازارێکی خۆشی رامدەچڵەکێنێ،
کە دەبێتە خۆشییەک لە ئازاردا،
زۆرتر لەوەی کە من هەمبوو-
- چۆن هاتیتە ئەم ژوورە بچووکەوە؟
- دەمی دەرگەوانەکەم چەورکرد
هاوەڵەکەم لە دەرەوە پاسەوانە ...
- ئیدی ئەمشەوە هاودەمێکم بۆ بوو
کە تەنیا بوو.
جلوبەرگی رێبوارێکی رێگەدووری
لەبەردابوو
منی کچەمیریش
دەزانم دەبێ چی بکرێ و نەکرێ:
بۆ خۆشوشتن! چاوەکانم بۆی کردن بە گەرماو.
جلوبەرگی پاک! بینایی خۆم پێیدا.
شتێک بۆ خواردنەوە! خوێنی خۆمم بۆی گرتەوە.
شتێک بۆ خواردن! لە دڵی من کەمتر
بە شتێکی دی رازیی نەبوو.
بەپەلەپروسکێ، بێ سوپاس جێیهێشتم
لەجاران تەنیاتر بووم.
ناوی خۆی پێنەگوتم
بەڵام من دەمزانی
چونکە ئەو ناوی منی دەانی!
بە زمانی بێگانە ناوی ئەو:
من ئەوکەسەم کە دێمەوە.
بە زمانی ئەو من ناوم:
ئەو ژنەی کە چاوەڕێیە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

11

ئەو هەر بەردەوام بوو:
- رەنەگ ئەشق زیتر لە چاو نەک لە باوەشپیاکردنبێ.
لە پێست زیتر، لە باوەشپیاکردنی چاو دایە.
من ئەو چاوەم، دەڵێن **زۆرداریکی ئاسمان** کوێریکردووە.
من ئەو ئاگرەم زۆردارەکە خامۆشی کرد، تا لەسەر زەوی
تاعوون، تاریکی و هەست بە گوناحکردن بڵاوبکاتەوە.
ئەو و هاودەمەکانی درۆ دەکەن. من وڵاتێکی گەورەترم هەڵبژارد
کەمی رووناک دەکردەوە، تا دەسەڵاتی بەسەر نابیناکاندا هەبێ،
گوناح و گوناحکاری بڵاوبکاتەوە و بۆ نابیناکان روونبکاتەوە
کە ئەوەی بینیان، ئەگەر هەر بدرەوشایەتەوە زێڕ بوو، تا وابزانن
رووخساریان، بە چرایەکی سادە کە هی ئەوانیش نەبوو، زێڕین بووە.
ژیانیان هێڵێکی خوارە، سەرەکانیان قەت پێکناگەن،
تەنیا لە بۆشاییەکاندا ون دەبن.
خوایان، خوای گۆیەکی بچوکە،
کە بەدەوری خۆرێکی بێبەهادا دەسورێتەوە و منیش لە ناو ئەستێرانم.

12

ژنەکە گوتی:
- لە فریشتە جیابکرێمەوە، چاک دەبمەوە.
فریشتە لە من جیابکرێتەوە، نەخۆش دەکەوم.
سەخت و ئاسانە ژیانم لەگەڵ ئەمدا.
بێ ئەو، من بابردەڵە دەبووم
فریشتە! لەراستیدا پرسیارێکت لێکردم!
کێ دەتوانێ بە عەدەم، یان بۆ عەدەم بژی؟
بێ کەسێکی تر من کەسێکی تر دەبووم.
لەناو دەچووم! جگەرسووتاو وا دەدوێ:
باشترە تۆ لەناوببردرێیت، ئەگەر ئەو تاسەیەی هەتە
وەک مۆنومێنتێکی تاسەت، وەک پەیکەرێکی ئەو بۆشاییەی
تۆ بە تاسە پڕتکردەوە، هەڵنەچندرێت.
کونەکلیلی دەرگەت لەبیرە؟ هیچ کلیلسازێک ناوێرێ
دەرگەی کلیلسازێکیدی ببڕێ.
کەس لە پەنی ناوێرێت بێتە ناو
ئەو کونجەی پەنام کە کەسی تیا نییە!
هیچ کلیلسازێکیش لە ژوورەوە یان لە دەرەوە ناوێرێت
ئەو قوفڵە بشکێنێ کە کلیلساز لە کلیلساز جیادەکاتەوە.
وەک یەک، بێ پەروا، هەموویان وەک یەکتر فێڵبازن، بێ هەبوون
بەڵام تۆ، کلیلسازی هەمووان! تۆ دەوێریت!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

13

ژنەکە گوتی:
- بە تۆ گەیشتن دڵنەوایی و تاکە خەیاڵی منە.
مردنێکی لەسەرخۆ بوو رۆژ، چاوەڕێی شەوم
ئەوسا گوێم لە دەنگت دەبێ: بەڕێگەوەم، دێم!
ئەوسا گوێم لە دەنگی تۆ دەبێ: نزیک دەرگەم!
دەست لەملا و لەولای جەستەت راست رابکشێ
هەناسەی قوڵ هەڵمژە و سینەت بەرزبێ
دڵی دڵم، خەیاڵی خەیاڵم، با هەمووشتێک بنیشێتەوە!
رۆحی رۆحم، وریابە چی روودەدا:
دەرگە قرچەقرچی لێوەدێ. کرتەکرتی مشکان نامێنێ.
دەرگە دەکەوێتە سەرپشت. شوورەکان بەلادادێن،
وەک ئەوەی با بەلایاندا ببا. لە دەشتایی لە بەر بام.
ئەو لە تەنیشتم وەستاوە. خۆی دەنووشتێنێتەوە،
چاوی دەخاتە ناو چاوی لێکنراوم.
لە رووی پەنامیان سێبەری ئەو دەبینم.
ساتی بە ئەم گەیشتن هاتووە.
بە چاوی ئەم و ئەم خۆیشییەوە هاتووە.

14

پیاوەکە گوتی:
- جارێکیان تۆم بینی
وەک ئەوەی
کچێک بیت و
دیدەت لە دیدەم نابێ-
لێ، رووت وەردەگێڕیت و
سەیری شوورەکان دەکەیت
کەچی دەستت
لە دەستم بەرنابێ.

لێ ئەگەر دەستم
لە دەستت ببێتەوە
ئەوسا بەدوامدا دەگەڕێیت

چاوی رەشی خومارت
لە هی من دەگەڕین، کە تەماشای هی تۆ ناکان.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

15

سەیری جلوبەرگی زێڕینی **ساتراپی** فارسیم،
سەرلەشکری بێزەنتینیانەم مەکە!
سەیری سەرم بکە!
من سەگێکی فارسیم
بە سەری سەگەوە.
بەڵام وەفام بۆ کەس نییە.
یان کەریکی زەڕیوی گریکیم
بە سەری کەرەوە.
بەڵام بە ناوشانم بەناو لافاودا
کەسم هەڵنەگرتووە.
بەسەر هیچ ئێکۆنێکی پیرۆزی **کریستۆفەر**ەوە
سەری من نابیندرێ.
ئەو شەوەی گوێت لە من بوو
بە **ئەستێرەکە** بلووریێنم،
ئەو شەوەی گوێت لەمن بوو
بە **تەنیایی** بزەڕم،
لە پیرۆزەکە نزیکتر بوویت!

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

غەزەل

شەو بەتەنیا دوورەپەرێز، ژیانت لەگەڵ فریشتەیەک بگوزەرێنی، ئەوەیە کە لە کونەکلیلەوە رووناکی ببینیت و خۆشت هیچکەس بیت.

بێ فریشتە بژیت، ئەوەیە کە کلیل لە قوفڵەکەدابیت، **رۆژ** نەبینی، بە دەستکوتان برۆیت، دەست ماچبکەیت و هیچکەس بیت.

دکتۆر! تۆ، کە چەقۆت لە هی هەمووان تیژتر بوو، دەستت نەلەرزی دەمێ **هەمووانت** لە **هیچکەس** جیاکردەوە.

ئەم کەڵەکەبەردە، بە ژوورێکی بێ پەنجەرە و کونەکلیلێکی بێ کلیلەوە خانووی من بوو.

هیچکەس بە هەندی وەرنەگرت، چۆن، یان کەی دەردەچووم:

وەک کە ئەوانیش سەرقاڵی مەڕ جیاکردنەوە بوون، کەس کاری پێنەبوو، بەڵام وەختێک دەمەقاڵییەکە تەواو بوو و خواردیانەوە، مەست بوون و لە **گۆڕەپان** گوللەیان بە ئاسمانەوە نا، کەس نەبوو لە بیری نەبێ کە ساڵ و رۆژ دەبێ منی نەبینیوە.

هەموویان شتێکیان دۆڕندبوو، کەس لە بازاڕ قازانجی نەکردبوو.

ونببووم. وایاندەزانی خانووەکەم کۆگایەکی ئەو شتانەیە، کە ئەوان ونیانکردووە یان دۆڕاندوویانە. کەس نەبوو بە دزییەوە نەهاتبێتە حەوشەکەم و شەوانیش هەموو ئەو کلیلانەی بەدەستیان کەوتبوو لە کونەکلیلەکەدا تاقیان نەکردبیتەوە - کەس نەبوو بە چاوی رەشەوە، لە بەرخۆیەوە قسەی نەکردبێ، یان بە دەنگی بڵند بە مەڕدز ناوی نەبردبم.

هیچکەس نەبوو پشتی خۆی کووڕ نەکردبێتەوە و هەوڵی نەدابێ لە کونەکلیلەوە، یان لەناو تەنیی دووکەڵکێشەوە، ببینێ چی لە تاریکیدا هەیە. هیچکەسیش یەک وشەی نەگوت دەمێ خانووەکەمیان رووخاند و زەوییەکایان هەڵکۆڵی.

کەس لەمە نەگەیشت، کە دەرگەکە دانەخرابوو، بەڵام بۆ دەرەوە دەکرایەوە و ئەوەی کە هەمبوو کونەکلیلێکی بێ کلیل بوو، کە زیندوو بووم و دەمێ **فریشتە**ش منی برد کەس نەیزانی.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

سێبەرێک گوتی:
- ناوم خەلەف ئەلئەحمەر بوو
هاوتام نەبوو لە هونەری بیرتیژیدا!
هەمەموو پەیڤەکانی لە بیابان، بن رەشماڵان و لە شار گوتران لەبیر بوون.
هەموو گۆرانییەکانی ئەوین، سروودەکانی شەڕ و
هەموو چیرۆکەکانی **رۆژگاری عارەبانــ**یشم لەبیر بوون.
هێندە بیرتیژ بووم، دەمتوانی لاسایی هەموو شاعیرێک بکەمەوە،
کە تا ئێستا هەبووە و بە هاوتای خۆم ناوی ببەم.
ئەوسا لە کامڵیی تەمەنمدا، بە شمشێری ویژدان لێدرام.
لە بەیانییەوە تا ئێوارە قورئانم دەخوێند.
بێبەریم لە هەمووشتێک کرد، کە گوتبووم خەڵک پێش من دایانڕشتوە.
ئەوەی لە زارم هاتبووە دەر، بە تەواوی درۆ بوو.
ئەو شارستانییانەی دەمگوت لەبیرمن، نوێ بوون و
لەبارەی **رۆژگاری عارەبانی**یش کەمتر لە هیچم دەزانی
ئەوسا لە گۆڕەپان لەبەردەم خەڵکی **کوفە** وەستام و
بەئاشکرا دانم پیانا کە چەندەم درۆ کردووە-
خەڵکەکە بێدەنگ بوون، یەکێک بەدەنگهات
لەئاکامدا هەموویان بەیەکدەنگ هاواریانکرد:
کە درۆت لەگەڵ دەکردین، زێتر خۆشماندەویستی لەوەی، کە وا بەراستی قسان دەکەی.
دوای ئەم هاوارە خەیاڵاوی بەرەوماڵ بوومەوە
لە قوڵایی هزری هزرمدا، هزری هزرم هەڵکشا.
بە لاڵەپەتە گوتم: دەبێ ئیدی راستی بێژی!
شتێک کە پێتبەخشرا، لێتسەندرا، شتێک بەخشرا.
ئەگەر کافر، جوو، گاور یان بندەستیش بووبایت:
لەبارەی پێغەمبەر درووودی خوای لێبێ، هیچ نازانم.
بەناوی ﴿الله﴾ ی پەروەردگارو بەخشندەش،
لەبارەی ئەمەوە، بەخوای گەورە، کەمتر لە هیچ دەزانم.

گوێمان لەمە بووە: پیاوێکی پیرۆز، **خەلەفـــــ**ی نازناو سوورە
نیوەی ژیانی درۆی کرد، تێگەیشت و پاشان **راستیی** دەگوت.
گۆڕی ئەو، یان هی کەسێکی تر لیرەیە، بە **توربانێک**
شورەی چوارگۆشەی بۆ کراوە، لێ نازانین ئەوی تیایە یان نا.
- لە زەردەی ئێوارەدا چوومە ئەوێ، سەرگۆڕی راستگۆی درۆزن و
ساتێک دانیشتم، ئەوسا لە دوورەوە ژنێکی دووگیانم بینی،
هات و بە نینۆک چیمەنتۆی هەڵکڕاند، چەند دەنکە زیخێکی بۆ دەمی برد.
پاشان، سەر چەماوە بەسەر سکیدا گوزەریکرد، وەک ئەوەی پستەپست بکا:
یاخوا بە ئەم بچیت، کە راستیی دەگوت دەمێ درۆی دەکرد و
درۆیشی دەکرد، کە راستیی دەگوت.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

سواڵکەرێک گوتی:
- لە سەفەری حەج لە وڵاتێکی باشوورەوە، رۆژێکی هاوین شازادەیەک بۆ ئەوەی لە قرچەی گەرما رزگاربێت، لەگەڵ یاوەرەکانی بۆ دوورگەیەکی چۆڵی نزیک کەنار دەریا گەشتێکی کرد. فێنکیی بای دەریای دەویست.
هەموویان بە دوورگەکەدا بڵاوەیانکرد، تا عاجباتەکانی ببینن:
میوەی درەختەکان لە چاو و گەلاکانیش لە گوێی بزن دەچوون.
کە بانگیان دەکرد هەرشاخێک وەک ژن بەرسڤی دەدایەوە.
ئەمە لە بانگکردنی یەکدی و بانگکردنی شازادەکەش سەرشێواوی کردن، کە هیچ ئاویشیان نەدۆزییەوە،گەڕانەوە لای بەلەمەکان، لە کوندەکان ئاو و شەرابی کۆنیان خواردەوە، پاشان بۆ ئاوگەڕان چوونەوە.
بەڵام ئێستا میوەکان چاویان لێکناوە و **بزنەگەڵا**کانیش شۆڕبوونەتەوە، کە بانگیشیان دەکرد، هیچ شاخێک نەبوو وەڵام بداتەوە.
لە دوورگەکە شازادەکە بەتەنیا گەیشتبووە سەر کانییەک، تێنویتیی شکاندبوو و بۆئەوەی فێنکیش ببێتەوە، دەست و پێیەکانی شووشتبوون و چاوتروکانێکیش سەری لە کانییەکە هەڵهێنابوو.
وەختێک سەری لەسەر ئەم رووە سارده هەڵبڕی، بینی چاوی میوەکان وەک جاران سەیری ئەویان دەکرد، گەڵاکان گوێیان شلکردبوو، شاخەکان بە دەنگی ژنانەوە، وەڵامی بانگی تاکانەی ئەویان دەدایەوە.
کە چووە سەر کەنار، ئەوانەی لەگەڵیدا هاتبوون نەمابوون.
جومگەی رەنگ هەڵبزڕکاو، کوندەی وشکبووی شەراب و بەلەمێکی رزیوی چەرمی لێبوو، کە بە چەرم و جومگە چاکدەکرایەوە. بە کۆتکێک سەوڵلێدان و ئاو فڕێدان، گەیشتە کەنار.
ئەو شارەی تازە لێیەوە هاتبوو، هیچ نەمابوو.
رۆیشت و گەیشتە شارێک کە گوێی لە ناوی ببوو، ناوی خۆی و وڵاتی دا و سۆراغی یاوەرەکانی کرد.
ئەوانەی گوێیان لە پرسیارەکانی بوو، سەرەتا چاویان لێکدا، پێکەنین و سەریان لەقاند، لە ئەژنۆی خۆیاندا و گوتیان: "ئەمە خۆیەتی!".
بەڵام لە بەر دەرگەی **جامع** سواڵکەرێکی بینی دەستی پانکردبۆوە، دراوێکی وەرگرت و باسی میرێکی کرد کە جارێکیان لەگەڵ هەموو یاوەرەکانی ونبوو- نەیزانی کەی، بەڵام باپیرەی باپیری گێڕاویەتییەوە.
پاشان دیسان دەستی پانکردەوە: گێڕایەوە کە چۆن لە حیکایەتەکەدا شازادەکە بێ یاوەرەکانی، بەتەنیا گەڕایەوە و دەبوو بە سۆراغکردن بگەڕێتەوە و خەڵکی ئەو سەردەمیش وڵاتی ئەم و تیرەی میریی ئەمیان نەدەناسی.
شازادەکە سەرسام بوو گوێی لە حیکایەتی خۆی بێت لە سەرەتاوە!
سواڵکەرەکە دەستی پانکردەوە: ئەمە راستە! بەڵام هەموو راستییەکە نییە. میر، بگەڕێ و گوێت لە هەمان حیکایەت دەبێ لەبارەی هەمان میر بگێڕدرێتەوە، کە لە دوورگەیەک لە دەریادا لە کانییەکی ئەفسووناوی ئاوی خواردۆتەوە.
ئاو خواردنەوەکە سەد ساڵە. سەری تێهەڵبهێنی هەزارە. دەست و پێ بشۆیت عەدەمە.
شازادەکە دراوی سێیەمی دایە و بە ئارامی بیری کردەوە:
هیچکەس ناتوانێ ناوم بڵێ، کەس رووخسارم ناناسێ.
ئەوەی دەزانن ئەوەیە کە من هەر دەگەڕێمەوە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

کەسێک گوتی:
- لە کەنار خەونێکی سەوز
کە لە بنیدا شەپۆل دەهاتن و دەچوون
پیاوێکم بینی سەمای دەکرد.
سەماکەرەکە لە زەردەی ئێوارەدا سووردەچۆوە.
بە پروسکی ئێسکی هاڕدراوی بە بەهاراتی رەنگ هەناریی و
 کەرتە خشتی وردووخاشبوو،
جەستەی خۆی بۆدرە دەکرد.
مانای چییە، کە ئەم لە کەنار
لەناو ئەم هەموو چاوە لە بەرخۆر نەبینانەدا
سەمای دەکرد؟
مانای وایە مردبوو
یان بەمزووانە دەمرێ.
ئێوەش کە جارێک پیاوێکی وا باشتان بینیبێ سەما بکا
خۆتان قەت جارێکی تر، نە لە خۆشەویستی و هیوا،
یان لە خەم و پەژارەییدا سەما ناکەن.
لەمێژە هەمووتان مردوون و نەماون.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

به ماچان ڕەشهەڵگەڕاون چاوەکانی تۆ.
ڕوو وەرگێردراو! ڕەشن چاوەکانی تۆ
کە زیو و نیگاکانیان بردراون.
نەماون مەمکە زیوەکانی تۆ.
دەستەکانی منیش بە زیو ڕەشن.
ئەوینم خۆشدەویست،
ئاشق بووم، باشتریشم نەدەزانی
لەگەڵ ئەوەشدا لەگەڵ خۆم باش بووم، تۆ کەوتیت
ئێستا تێدەگەم
چاوەکانی تۆ ئەوانەی منیان برد.
دەمت لێوە ماچکەرەکانی منیان
وەک دەمی کەسێکی گڕوو برد.
کە کەس بێ سزا،
دەمی تووشبوویێک، دەمی کەسێکی دەمامکسپی ماچ ناکا،
دەستیشی ماچ ناکا.
تۆ فێرتکردم چاولێکبنێم تا نەتبینم.
تۆ فێرتکردم وەک ئەو کرمە ڕەشەی لە تاریکایی، لە شاراوگە
کە بە هەست دەبینێ،
لە کونە بادامییەکانی دەمامکە سپییەوکەوە
کە چاو دەشارێتەوە، بتبینم.

پەراوێز و ڕوونکردنەوە

قەسیدەی سێیەمی "سیانەی دیوان"ی گوننار ئێکێلۆفە، کە چل ساڵ لەمەوبەر بڵاوکراوەتەوە. دیوان لەسەر میر ئێمگیوون 1965، داستانی فاتیمە 1966، ڕێنیشاندەر بۆ ناخی زەوی 1967. دیوان لەسەر میر ئێمگیوون و داستانی فاتیمە کراون بە کوردی و چاپکراون. ئەم قەسیدەیەش، ئەمساڵ لە سوێد چاپدەکرێ.

شیعری 1
ماوەیەک لیۆناردۆ دافڤینشی، بە کار و پلانی شاری ڤینیسیا، لەسەر ڕووباری (ئیسونزۆ)، کە لە نێوان سنووری ئیتالیا و سلوڤاکیایە خەریکی لێکۆڵینەوە بوو لە دەستنیشانکردنی سەنگەر و بەرەی بەرەنگاریبوونەوە، تا بتوانن لەوێ بەر لە هێرش و پەلاماری تورک بگیرێت.
ڕەنگە هەر بە ئەرک و داوای ڤینیسیاش ناردرابووبێتە ڕۆژهەڵاتی دەریای ناوەڕاست، بۆئەوەی زانیاریی ورد لەسەر ناوچەکە کۆبکاتەوە.
دەگوترێ، کە پێناسە و باسی زنجیرە چیای تۆراس و کەناری قوبرس لە ناو کەشتیدا، بەو شێوەیە نییە کە ئەو وەسفی کردووە، بەڵکو ئەو خۆی بەو شێوانەی بینیون.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ڕەنگە نامەگۆڕینەوەی لەگەڵ (دیوداری سوریا) خەیاڵکردەبێت.
لەوسەردەمدا بە **قاهیرە**یان دەگوت بابل.

سوریا soria: هەرێمێکی ئیسپانیایە.

پافوس Paphos : شارێکە لە قوبرس، شاری پافوسی کۆن، کە لە دەرەوەی پافوسە، بەگوێرەی ئەفسانەی گریکی، لە سەردەمی شەڕی ترویادا دروستکراوە.

کالینده Calinda: شارێکی زۆر کۆنە.

توراس Taurus : زنجیرە چیایەکە لە باشووری ئاسیای بچوک "باکووری کوردستان"

شیعری 2
بارەبەرد: ئاماژەیە بۆ ئەو بارەبەردانەی، کە لە بن کەشتیاندا هەن، تا کێشیان گران بیت و هاوسەنگیان بکات. جاران بەرد بەکار دەهێندرا. ئێستا قوڕقوشم و ئاو بەکاردەهێندرێت.

شیعری 3
نیمف Nymph: لە ئەفسانەی گریکیدا کۆناوی خواوەندەکانی سرووشتە، کە لە شێوەی ژنی جوانن. خواوەندی ئاو، کانی و چیا...
لوتوس Lotus: گوڵێکە زۆر جۆری هەیە.

شیعری 4
"**ئەی جوامێری تاسووس**" / ئاماژەیە بۆ ئەرخیلوخوس Archilochos 640- 680 پێش لەدایکبوون. شاعیر و جەنگاوەرێکی بوێری دوورگەی تاسوس بوو. پێشەنگی شیعری هەجوو بوو. لە سەردەمی ئەنتیک بە هاوتای هۆمیرۆس ناودەبردرا. دەڵێن لە شەڕ کوژراوە. لێرەدا گوننار ئێکێلۆف بە خنکاوی پیشانی دەدا.

تاسووس Thasos: دوورگەیەکە، لە سەردەمی ئەنتیک **تراکــ**ـەکان Thrak,s لێی دەژیان، کە گەلێکی لەڕووی زمان و کولتوورەوە سەربەخۆ بوون،

شیعری 5
"دەڵێن مانگ ئاوابووە": کۆپلەی یەکەم لە سەپفۆ وەرگیراوە، کە شاعیری ساڵانی 600 پێش لە دایکبوونە.

شیعری 6
ئوئیکوس_ Oecus : وشەیەکی لاتینییە، واتە هۆل، ژوور. مەبەست باشترین و جوانترین ژووری ڤیللای ئەنتیکە.

مایوردومۆن_ maiordomon : وشەیەکی لاتینییە، ئاماژەیە بۆ ئەوکەسانەی لە چێشتخانە و کۆشکاندا پێشوازی لە میوانان دەکەن.

شیعری 7
سەرکوفاگ Sarkofag : وشەیەکی گریکییە. واتە "دارتەرم"، ئەو دارتەرمانەی لە بەرد دادەتاشرێن. نزیکەی 2000 ساڵ پێش لەدایکبوون، سەرکوفاگ لە چین، میسر و گریک بەکارهاتووە. ڕووی دەرەوەیان بە نەخش و پەیکەر دەڕازاندەوە و زۆرجاریش سەرکوفاگەکان لە شێوەی جەستەی مرۆڤ دادەتاشران.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com

ئەتوکوس Atokos: پێچەوانەی تیوتوکوسە Theotókos دایکی خوا. ئەتوکوس، واتە "بێمنداڵ". ئەوکەسەی کە هیچ خوایەک، یان منداڵێکی نەزاندوە و دایکی هەمووانیشە. ئەتوکوس خواوەندێکە.

شیعری 15

ساتراپ satrap: ئێرانییە کۆنەکانی سەردەمی ئمپراتۆری هخامەنییەکان، نزیکەی 550 ساڵ پێش لەدایکبوون، بە پارێزگار، بەرپرسی شار یان هەرێمەکانیان دەگوت.

سەرلەشکر: گوننار ئێکێلۆف نووسیویەتی Strateg کە وشەیەکی کۆنی گرێکی سەردەمی ئەنتیکە و بە مانای سەرلەشکردێت.

کریستۆفەر Christophoros: ناوە بۆ پیاو. لە گرێکییەوە هاتووە، واتە "عیساهەڵگر". دەگوترێ، کریستۆفەر بەسەر پشتی خۆیەوە عیسای لە رووبار پەڕاندۆتەوە. بۆیە لە ئێکۆن و وێنە ئاینییەکاندا جەستەی مرۆڤ و سەری کەر، سەگ یان گای هەیە.

شیعری 16

هیچکەس - ئاوتیس: Outis

ناوێکی سەردەمی ئەنتیکە، واتە هیچکەس. هیچکەس کەسی سەرەکی ئۆدیسەی هۆمیرۆسە، ناوێکە چەند نووسەرێکی سوێدی بۆ یاریکردن بە زمان بەکاریان هێناوە. لە قەسیدەی دیوان... یارییەکان وا کراون: تۆ کە تاسەی هیچکەسیت/ پاکیزەی هیچکەس خاوەن/ یەکێک بوو کە هیچکەس بوو/ تۆ کە هیچکەست هەیە/

شیعری 17

خەلەف ئەلئەحمەری بەسرا: یەکێک بوو لە حیکایەتخوانە گەورەکانی عارەبان. **رۆژگاری عارەبان-** ئاماژەیە بۆ ئەو رۆژانەی کە لە دزی و کاروان رووتکردندا سەرکەوتنیان بەدەستهێناوە. لە حیکایەت و گۆرانییەکانیاندا پەلامار و کاروان رووتکردنیان، بە ئازایەتی و رۆژگاری عارەبان ناوبردووە.

کوفە: شارێکی کۆنی ئێراقە و کەوتۆتە سەر رووباری فورات. ماوەیەک پایتەختی خەلافەتی عەلی بوو. بە ناوەندی تەفسیر و ئەدەب بەناوبانگە.

﴿**الله**﴾: گوننار ئێکێلۆف خۆی ئەم وشە عارەبییەی نووسیوە. من خستوومەتە ناو کەوانەوە.

توربان: ئەو قوماشە تەنک و درێژەیە، کە سیک و ئیسلامەکان لە سەریان دەبەستن. گ. ئێکێلۆف خۆی وشەی"توربان"ی نووسیوە.

شیعری 18

بزنەگەڵا: ئاماژەیە بۆ گوێی بزن، کە لە گەڵا دەچێ. لێرەدا ئێکێلۆف خۆی وشەیەکی دروستکردووە، کە لە زمانی سوێدیدا نییە. ئەو نووسیویەتی getlöv کە بە کوردی دەبێتە "بزنەگەڵا". وەک وشە لە زمانی کوردی و سوێدیشدا هیچ مانایەکی نییە. هەوڵمداوە هەمان یاری بەم وشەیە بکەم، کە ئێکێلۆف کردوویەتی.

جامع: مزگەوت. گوننار ئێکێلۆف خۆی وشە عارەبییەکەی نووسیوە.

PDF created with pdfFactory trial version www.pdffactory.com